

nostora, a pilisi apátság állott. Csobánka (Boron) jelentéktelen hely volt, inkább majorház. Pomáz távol esett. S így csakis a pilisi apátság birtokán levő Szántó falu jöhetett számításba, mert ezt a pilisi apátság a tatárdúlás után újra benépesítette.

Ez a magyarázata annak, hogy miért említették B. Özséb első kolostorát Szántóhoz közel esőnek, bár a mai viszonyok szerint elég távol volt tőle.

Tizennégy éve, hogy Pilis történetével, romterületeivel, barlangjaival és lelőhelyeivel foglalkozom, de a magyar Pálosrend iránt való rajongó szeretetem elfeledtetett velem minden munkát, időt, fáradságot. Szakszerű vizsgálatok igazolták munkálkodásom helyességét s bizonyítják a közelében levő Szent Keresztről elnevezett (nem a mai Pilisszentkeresztről van itt szó) pálos kolostor romjai, hol Szent Özséb földi maradványait helyezték 1270-ben örök nyugalomra. De erről a kolostorról majd legközelebb.

A világ titka

Otto Karrer

Nekünk, halandó embereknek, egy közös tulajdonunk van: a nyomorúság. Ó, bár ne légyen egyúttal erkölcsi nyomorúság is! Vegyük csak a fájdalmat, a gyönyör ellentétét és nézzük a nyugtalanságot, a nyugalom ellentétét! Az egyes ember közösségben él. Ámde nincs-e az emberiség éppen közösség formájában szinte elárasztva minden elképzelhető súlyos nyavalyától, úgyhogy felsorolásukban szinte megbénulunk, míg mérlegelésük egyenesen lehetetlennek látszik. És vajjon az emberek közötti kapcsolatokat nem itatta-e át egytől-egyig mindama temérdek baj, melyeket Terentius a szeretet hajótörései között felsorol, nevezetesen: «a betegség, a gyanakvás, az ellenszenv, a háború és a háborút követő béke?»

Hiú a világ öröme! Az ember élénk várakozással reménykedik, hogy végre üt a boldogság órája és ha üt az óra, képtelen a boldogságot megtartani. És ha nagyritkán része van a nagy boldogságban — mindannyiszor

és mindenütt jóval nagyobb fájdalom szegélyezte útját. Emberi dolgoknak sorsa közös: minden, ami keletkezik és élni törekszik, annál gyorsabban zuhan vissza a semmibe, minél hirtelenebbül szökött a magasba. És az ember? Örvény úgy a jóban, mint a rosszban. A lélek eredete homályba van burkolva és a boldogság utáni sóvárgás végtelen! Mily roppant titok az ember! És az Isten? Ó ember, mennyit vagy képes Istenről mondani? Nekünk, idelent, az ő igazsága határtalan titok! Felfoghatatlan rejtély marad előttünk örökké, vajjon Istennek micsoda törvénye rendeli, hogy ime ez a derék ember koldusszegény, míg a másik, a gonosz, duskál a földi javakban; hogy az egyik, aki szemünkben alávaló gazember és — ítéletünk szerint — keservesen kellene vezekelnie, mégis boldogan él és tobzódik a földi javakban, míg az a másik, kinek kifogástalan jó viselkedése — szerintünk — biztosítéka annak, hogy a szerencse szegődjék a nyomába, ennek ellenére tövises utakon rója le életét? Látjuk, hogy ez az istentagadó pogány nagyszerű egészségnek örvend, míg az a jámbor, istenfélő jó ember betegségben és gyöngeségben sínylődik; hogy emberek, kik az egész emberiség szempontjából hasznosak, korai halál martalékai, viszont mások, kik emberi ítéletünk szerint inkább akár meg se születtek volna, feltűnő hosszú életnek örvendenek; vagy hogy az a szélhámos meg nem érdemelt nagy tiszteletet élvez, míg a makulátlan ember eltűnik az élet sötét süllyesztőjében és nem akad emberfia, aki szolgálatait megköszönné. Ó, Te nagy, egyetlen Isten, mily titokzatos vagy! Ki ott lakozol örök némaságban, szédítő magasságokban és megdönthetetlen törvények szerint ítélsz!

A mi életünk pedig — valóban nem egyéb, kísértéstől kísértésig lejátszódó tragédiánál és mi emberek — a te mindenséged parányi por-szemecskéi — roskadozunk halandóságunk nyomasztó súlya alatt, miként roskadozunk bűneink következményei alatt is!

Mennyi hiúság, mennyi balgaság, mily nagyfokú önámítás kell ahhoz, hogy a halandó ember, testben-lélekből szüntelen változást szenvedve, nyomorúságos életben sínylődve, vétkeinek súlya alatt görnyedezve,

temérdek kísértéssel küzködve, a legkülönbözőbb erkölcsi rontásnak kitéve és az igazságos büntetésnek alávetve, hogy az ember, ilyen körülmények közé ágyazva, el merje hitetni magával azt, hogy boldog lehet saját erejéből!

Mert az emberi lélek Kívüled bárhová is fordul, ó Uram, mindenütt csak a fájdalom szegődik a nyomába! Vagy kit nem ámitott már el a világ boldogsága? És kinek nem zúdította még a nyakába a boldogtalanságot?

Ó, Uram! Újíts meg minket és megmentésünkre mutasd meg szent Arcodat! Vagy talán, bár mindenütt jelenlévő vagy, mégis távoltartod Magadat nyomorúságunktól, miközben mi hasztalanul iparkodunk kivergődni a keserves jajok tengeréből? De mégsem! Ha nem panaszolhatnók el a te füledbe szükségünket, minden reménységünk elpusztulna!

— Augustinus, Gnade, Gebet, Arbeit —
(Németből fordította: dr. Horváth Józsefné.)

Szent magyar pálosok

2. Boldog Benedek

Azok közül, kikre Boldog Özséb a legnagyobb hatással volt, kitűnt Boldog Benedek is.

A Rend krónikásai kiemelik, hogy a világban igen gazdag és előkelő úr volt, a király udvaránál bejáratos, feltűnő szép, nemes megjelenésű (P. Gyöngyösi szerint: elegans forma), éles eszű, jóhírű ember, aki, mikor megtudta, hogy a szent esztergomi kanonok a pilisi remeteségbe vonult, nyomban fölkereste s esengve kérte, hogy fogadná be őt is istenes magányába. Özséb Atya meglepődött s ki akarva próbálni szándékának komolyságát, arra kérte, hogy várjon még egy évig, érlelje ki egészen szent elhatározását s ha akkor is jónak látja, jöjjön bátran.

A buzgó ifjú elszomorodva sóhajtott föl:

— Ó, túlságosan hosszú idő, lomhajárású napok! Gondolod, kibírom addig a várást, Atyám?

Ám a Szent buzgó imába merülve meggyőződött az ifjú hivatásának állhatatosságáról s könnyek között hálát adva érte,

megengedte, hogy mindjárt ott is maradjon s Boldog Istvánnal együtt, kiről lesz még szó, megosztotta velük «hármass barlangját».

Amikor azután a pilisszentkereszti monostor megépült, annak első perjele lett Boldog Benedek. P. Gyöngyösi szerint nyolc évig viselte ezt a tisztséget, s nemcsak rendtársai szerették, becsülték roppant figyelmes és tapintatos modora miatt, hanem azok a világi emberek is, kik érintkezésben állottak a kolostorral. Ezek között kitűnt IV. Béla király, ki Benedeket még «megtérése» előtt ismerhette udvarából, később a pilisi erdőben tartott vadászatai alkalmával «igen gyakran» (saepe saepius) fölkereste s meglátogatta őt a pilisszentkereszti monostorban. Szívesen hallgatta őt; országos gondjai között jól eshetett neki testileg-lelkileg fölüdülni a pálosok között, kiket nagyon a szívébe zárt; királyi vadéskastélyát Benedek völgyében nekik is adta azzal a szándékkal, hogy azt pálos kolostorrá alakítsák át. Ebből lett unokája, IV. László uralma alatt a *pilisszentléleki monostor*, melynek első perjelévé P. Melegvizi Pétert nevezte ki B. Benedek, akkor már Provinciális Perjel.

Mert B. Özséb megkérdezve halála előtt a testvéreket, hogy kit akarnak utódjául, egyöntetűen B. Benedeket nevezték meg: ő lett tehát 1270-ben a Provinciális Perjel, bár sírva vonakodott elfogadni társainak kitüntető bizalmát s minden évben — Pütkösd táján — kérte fölmentését e tisztség alól, melyet azonban sohasem teljesítettek.

De nem is bánták meg. B. Benedek húsz éves (1270—1290) kormányzása alatt sokat fejlődött külsőleg is, belsőleg is a Pálosrend. Említettük, hogy nemcsak rendtársainak, hanem a kívülállóknak a szívét is meg tudta nyerni, kik közül igen sokan otthagyva a világot, boldogan vonultak az ő példájára Isten szent magányába. A magyar erdők megteltek himnuszokkal és istendícsérekkel s a pálos kolostorok úgy benépesedtek, hogy újak alapítására volt már szükség.

Zágráb mellett már 1240-ben keletkezett a Szűz Máriáról nevezett remeteség, a *Mária-Remete*, melynek talán bővítésére, vagy biztosabb megalapozására most került sor. B. Benedek Fráter Eskerényt küldte le, aki